

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра іноземних мов та
інформаційно-комунікаційних технологій

Методичні рекомендації для проведення практичних занять з дисципліни

**«КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В АНГЛОМОВНОМУ,
НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ТА УКРАЇНОМОВНОМУ СОЦІУМІ»**

для студентів ОКР «бакалавр»

Тернопіль -2022

Методичні рекомендації для проведення практичних занять з дисципліни «Культура мовлення в англomовному, німецькомовному та українськомовному соціумі» для студентів ОКР «бакалавр» / Укл. Ольга Царик, – Тернопіль, ЗУНУ, 2022. – 16 с.

Методичні рекомендації для проведення практичних занять з дисципліни «Культура мовлення в англomовному, німецькомовному та українськомовному соціумі» призначені для аудиторної та позааудиторної роботи зі студентами. Рекомендується використовувати як основний та додатковий матеріал, оскільки запропоновані теми передбачені робочим планом, а також для індивідуальної і самостійної роботи студентів.

Рецензенти: *Наталія ЯЩИК,*
канд. філол. наук,
доцент кафедри німецької філології та методики навчання німецької мови
Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка

Наталія РИБІНА,
канд. філол. наук,
доцент кафедри іноземних мов та ІКТ ЗУНУ

**Відповідальний
за випуск:** *Людмила КРАЙНЯК,*
канд. філол. наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов та ІКТ ЗУНУ

Затверджено
на засіданні кафедри іноземних мов та інформаційно-комунікаційних
технологій Західноукраїнського національного університету,
протокол № 5 від 14 грудня 2022 р.

Практичні заняття з предмету «Культура мовлення в англomовному,
німецькомовному та україномовному соціумі»

ТЕМА 1. Мова і мовлення. Культура мовлення та її основні комунікативні ознаки.

ТЕМА 2. Культура усного спілкування: загальні вимоги та жанрово-видові особливості.

ТЕМА 3. Мовні засоби підсилення комунікативної виразності перекладача.

ТЕМА 4. Культура мовлення без меж і кордонів. Мовленнєвий етикет як основа міжособистісної взаємодії.

ТЕМА 5. Основні форми колективного спілкування. Культура ведення фахових засідань, конференцій, дискусій, дебатів тощо.

ТЕМА 6. Особливості культури писемного мовлення. Найтипівіші помилки.

ТЕМА 7. Культура наукового мовлення як основа ефективності пошукової діяльності.

Практичне заняття № 1

Тема: "Мова і мовлення. Культура мовлення та її основні комунікативні ознаки"

План практичного заняття:

1. Пояснення термінів "мова" і "мовлення". Визначення культури мовлення та її важливості в сучасному суспільстві.
2. Комунікативні ознаки культури мовлення. Пояснення основних комунікативних ознак культури мовлення, таких як ввічливість, належна артикуляція, дотримання норм граматики та правопису, належна інтонація тощо.
3. Порівняння комунікативних ознак культури мовлення в англomовному, німецькомовному та україномовному соціумі.
4. Вплив культури мовлення на міжкультурну комунікацію. Розгляд важливості культури мовлення в міжкультурному спілкуванні.
5. Виявлення різниці у комунікативних нормах і стилістиці мовлення в різних культурах.

Практичні вправи:

- Розгляд і обговорення прикладів ситуацій міжкультурного спілкування.
- Проведення ролевих ігор або ситуаційних завдань, що сприяють розвитку культури мовлення.

Практичне заняття № 2

Тема: " Культура усного спілкування: загальні вимоги та жанрово-видові особливості"

План практичного заняття:

1. Вимоги до культури усного спілкування.
2. Огляд загальних вимог до культури усного спілкування, таких як чіткість, зрозумілість, логічність, належна артикуляція, гучність, швидкість мовлення тощо.
3. Пояснення важливості дотримання цих вимог в різних соціальних і культурних контекстах.
4. Жанрово-видові особливості усного спілкування. Визначення основних жанрів усного спілкування, таких як діалог, монолог, презентація, дискусія тощо.
5. Розгляд особливостей кожного жанру, включаючи структуру, мовні засоби, типи аргументації, використання невербальних засобів тощо.

Практичні вправи

- Проведення рольових ігор, де студенти відтворюють ситуації реального спілкування та використовують різні жанри усного мовлення.
- Виконання вправ на вдосконалення вимог до культури усного спілкування, таких як управління голосом, паузи, мовні розбори тощо.
- Аналіз та обговорення зразків усного мовлення.
- Розгляд і аналіз зразків усного мовлення в різних жанрах з використанням англійської, німецької та української мов.
- Обговорення сильних сторін та можливих вдосконалень у використанні культури усного спілкування.

Практичне заняття № 3

Тема: " Мовні засоби підсилення комунікативної виразності перекладача"

План практичного заняття:

1. Комунікативна виразність в перекладацькій діяльності. Огляд поняття комунікативної виразності в контексті перекладацької діяльності.
2. Визначення важливості комунікативної виразності для точного та ефективного перекладу.
3. Мовні засоби підсилення комунікативної виразності.
4. Представлення різних мовних засобів, які можуть бути використані для підсилення комунікативної виразності, таких як лексика, граматики, стилістика, мовні фігури, риторичні засоби тощо.
5. Розгляд конкретних прикладів та вправ на застосування цих засобів у перекладі.

Практичні вправи:

- Проведення різноманітних вправ, спрямованих на розвиток комунікативної виразності перекладача, таких як вправи на переклад ідіом, вправи на переклад стилістичних засобів, вправи на переклад емоційних висловів тощо.
- Аналіз та обговорення зразків перекладу.
- Розгляд і аналіз зразків перекладу з використанням різних мовних засобів для підсилення комунікативної виразності.
- Обговорення сильних сторін та можливих вдосконалень у використанні мовних засобів.

Практичне заняття № 4

Тема: " Культура мовлення без меж і кордонів. Мовленнєвий етикет як основа міжособистісної взаємодії"

План практичного заняття:

1. Культурні особливості мовленнєвого етикету. Огляд поняття мовленнєвого етикету і його важливості для міжособистісної взаємодії.
2. Розгляд різних культурних варіацій мовленнєвого етикету в англomовному, німецькомовному та україномовному соціумах.
3. Стандарти мовленнєвого етикету. Представлення основних стандартів мовленнєвого етикету, таких як ввічливість, ввічливість, культурна чутливість тощо.
4. Обговорення прикладів правильного та неправильного використання мовленнєвого етикету.
5. Міжкультурна комунікація і мовленнєвий етикет. Розгляд викликів та можливостей міжкультурної комунікації в контексті мовленнєвого етикету.
6. Вивчення різних культурних норм та звичаїв, що впливають на мовленнєвий етикет.

Практичні вправи:

- Проведення практичних вправ, спрямованих на розвиток навичок мовленнєвого етикету, включаючи рольові ігри, симуляції ситуацій та обговорення випадків з реального життя.
- Аналіз та обговорення випадків міжкультурної комунікації
- Аналіз ситуацій міжкультурної комунікації, включаючи приклади з різних країн та культур.
- Обговорення способів вирішення конфліктів та покращення міжкультурного розуміння через використання мовленнєвого етикету.

Практичне заняття № 5

Тема: " Основні форми колективного спілкування. Культура ведення фахових засідань, конференцій, дискусій, дебатів тощо "

План практичного заняття:

1. Огляд основних форм колективного спілкування. Основних форми колективного спілкування, включаючи фахові засідання, конференції, дискусії, дебати тощо. Розгляд особливостей та вимог кожної форми спілкування.
2. Підготовка до фахових засідань, конференцій, дискусій та дебатів. Розгляд процесу підготовки до фахових заходів, включаючи планування, підбір матеріалів, дослідження теми, структурування виступу тощо.
3. Обговорення важливості комунікативних навичок та ефективного ведення заходів.
4. Культура ведення фахових засідань, конференцій, дискусій та дебатів.
5. Аналіз основних елементів культури мовлення під час фахових засідань, конференцій, дискусій та дебатів, таких як структура виступу, вживання мови, використання жестів та міміки, слухання тощо.
6. Вивчення норм та звичаїв культури мовлення в англомовному, німецькомовному та україномовному соціумах.

Практичні вправи

- Проведення практичних вправ, спрямованих на розвиток навичок ведення фахових засідань, конференцій, дискусій та дебатів.
- Рольові ігри та симуляції, що допомагають студентам відчувати себе в ролі учасників заходів.
- Обговорення та аналіз
- Обговорення результатів практичних вправ.
- Аналіз сильних та слабких сторін студентів у веденні фахових заходів та рекомендації щодо подальшого вдосконалення.

Практичне заняття № 6

Тема: " Особливості культури писемного мовлення. Найтипівіші помилки"

План практичного заняття:

1. Особливості культури писемного мовлення. Обговорення різних аспектів культури писемного мовлення, включаючи формальність, точність, структурування тексту, використання відповідної мовної реєстрації тощо.
2. Порівняння особливостей культури писемного мовлення в англomовному, німецькомовному та україномовному соціумах.
3. Найтипівіші помилки у письмовому мовленні. Аналіз та обговорення найпоширеніших помилок у письмовому мовленні, таких як граматичні помилки, неправильне вживання лексики, недостатня структурування тексту тощо.
4. Виділення ключових аспектів, на які слід звертати особливу увагу під час письма.
5. Правила та стратегії для уникнення помилок. Представлення правил та стратегій, які допоможуть студентам уникнути поширених помилок у письмі.

Практичні вправи:

- Проведення практичних вправ, спрямованих на покращення навичок письма, уникнення помилок та використання культурних конвенцій.
- Перегляд та обговорення виконаних вправ для навчання на конкретних прикладах.
- Обговорення результатів практичних вправ.
- Аналіз поширених помилок, зроблених студентами, та рекомендації щодо подальшого вдосконалення.
- Висвітлення ключових висновків та важливих аспектів культури писемного мовлення.

Практичне заняття № 7

Тема: " Культура наукового мовлення як основа ефективності пошукової діяльності"

План практичного заняття:

1. Основні принципи наукового мовлення. Огляд основних характеристик наукового мовлення, таких як точність, чіткість, логічність, обґрунтованість.
2. Порівняння особливостей наукового мовлення в англomовному, німецькомовному та україномовному соціумах.
3. Культура написання наукових текстів.
4. Обговорення вимог до структури та оформлення наукових текстів, включаючи вступ, методологію, результати, висновки, список використаних джерел.
5. Вказівки щодо ясного формулювання думок та уникнення неоднозначностей.
6. Використання мовних засобів у науковому мовленні. Аналіз та обговорення мовних засобів, які сприяють науковій точності та чіткості, таких як терміни, визначення, конкретні приклади тощо.

Практичні вправи

- Проведення вправ на написання наукового тексту з використанням отриманих знань та навичок.
- Групова або індивідуальна робота з корекції текстів та обговорення помилок.
- Висвітлення ключових висновків та важливих аспектів культури наукового мовлення.
- Етика наукового мовлення. Розгляд принципів етичного поведіння в науковому мовленні, включаючи цитування джерел, визнання співавторства, відповідальність за дослідження та інтелектуальну власність.

- Обговорення етичних випадків та ситуацій, пов'язаних з науковим мовленням.

РЕКОМЕНДОВАНИ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Frentz H. Schreiben und Schreibentwicklung. Konzepte im Spannungsfeld zwischen Wandel und Wirksamkeit. Vortrag auf dem 14. Symposium Deutschdidaktik, September 2002. Erfurt, 2003. 20 s.
2. Gössmann W. Theorie und Praxis des Schreibens: Wege zu einer neuen Schreibkultur . 1. Aufl. Düsseldorf: Schwann, 1987. 189 s.
3. Greule A., Lebsanft F. Europäische Sprachkultur und Sprachpflege. Tübingen: Narr, 1998. 276 s.
4. Grimberg M. Untersuchungen zum Verlust der Schriftsprachlichkeit: Entstehungsgeschichte, -bedingungen und Einflussfaktoren einer allgemeinen Literalität unter besonderer Berücksichtigung der schriftlich fixierten privaten Kommunikation. Frankfurt am Main, New York, Paris : Lang, 1988. 374 s.
5. Janich N., Greule A. Sprachkulturen in Europa: ein internationales Handbuch. Tübingen: Narr, 2002. 377 s.
6. Klare J. Sprachkultur und Sprachenpolitik in der Romania (Frankreich, Spanien, Italien). Interlinguistische Informationen. Mitteilungsblatt der Gesellschaft für Interlinguistik e. V., Beiheft 13. Berlin, November, 2006. S. 41–92. URL: http://www.interlinguistik-gil.de/wb/media/beihefte/13/beiheft_13-klare.pdf.
7. Lampert G. «To hell with the future, we'll live in the past»: Ideas and Ideologies of Language Culture in Britain. Albrecht Greule, Franz Lebsanft. Europäische Sprachkultur und Sprachpflege. Tübingen: Narr, 1998. S. 37–62.
8. Tsaryk O. Rolle der Sprachkultur im geistigen Leben der Gesellschaft. Ukrainische Wissenschaft im europäischen Kontext. Deutsch-ukrainische Wissenschaftsbeziehungen: Sammelband. München, 2016. B. 9. S. 91–97.
9. Tsaryk O. The Culture of Individual Speech as a Pedagogical and Philosophical Problem. Dyskursy o kulturze. Łódź: Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, 2014. № 2. S. 121–133.

10. Tsaryk O. Culture of speech as a way of integration into the European multicultural space. Educationalists versus Politicians – Who Should Integrate Europe for Wellbeing of all Inhabitants. *Studia i Monografie. Łódź–Warszawa: Spoleczna Akademia Nauk*, 2017. P. 159–172.
11. Державна мова – мова професійного спілкування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.studopedia.info/>.
12. Климова К.Я. Основы культуры і техніки мовлення: Навч. посібник. – 2-е вид., випр. і доп. – К.: Ліра–К, 2006. – 240с.
13. Культура писемного ділового мовлення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.linguistika.com.ua>.
14. Левченко О.П. Науковий стиль: культура мовлення: [навчальний посібник] / О.П.Левченко. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2012. – 204 с.
15. Лисенко Н.О. Культура наукової мови: [навчальний посібник] / Н.О.Лисенко, Н.В.Піддубна, О.О. Тележкіна. – Х.: Тім Пабліш Груп, 2015. – 224 с.
16. Микитюк О. Р. Сучасна українська мова: самобутність, система, норма : [навч. посібник] / О. Микитюк. – 2-ге вид., доповн. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2012. – 440 с.
17. Царик О. Культура мовлення як основа навчання студентів. Якість вищої медичної освіти [до 60-ти річчя ТДМУ] [моногр.]. [Вихрущ А. В., Кліщ І. М., Федчишин Н. О. та ін.]; за ред. А. Г. Шульгая, Н.О. Федчишин. Тернопіль: ТДМУ, 2017. С. 355–379.
18. Царик О. Культура мовлення особистості у системі університетської освіти. Якість університетської освіти: актуальні питання теорії та практики: кол. моногр. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. С. 403–421.
19. Царик О. Формування іншомовної комунікативної компетенції студентів економічних вузів. Методика розвитку іншомовної компетентності студентів

економічного профілю: кол. моногр. Тернопіль: Підручники і посібники, 2014. С. 146–179.

20. Царик О. Формування культури писемного мовлення особистості в системі вітчизняної шкільної освіти першої половини ХХ ст.: моногр. [за наук. ред. докт. пед. наук, проф. Анатолія Вихруща]. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 426 с.

21. Царик О. Формування культури писемного мовлення особистості в системі вітчизняної шкільної освіти другої половини ХХ ст.: моногр. [за наук. ред. докт. пед. наук, проф. Анатолія Вихруща]. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 408 с.

22. Шутак Л.Б. Культура професійного спілкування: контрольні вправи і тестові завдання : [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів I –IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, А.В. Ткач, Г.В. Навчук. – Чернівці : Видавництво БДМУ, 2012. –182 с.

Интернет-джерела

Christine Porath: Warum Höflichkeit gut für den Betrieb ist.

https://www.ted.com/talks/christine_porath_why_being_respectful_to_your_coworkers_is_good_for_business/transcript

Schau dir "2 Techniken, um Vielredner höflich zu unterbrechen" auf YouTube an

https://youtu.be/S1mClw7pC_4

Schau dir "Wie du immer gelassen in Stresssituationen bleiben kannst - Stoizismus" auf YouTube an

<https://youtu.be/64P8y6Kho8Y>

Schau dir "Charisma lernen: 4 erprobte Charisma-Techniken von Maxim Mankevich" auf YouTube an

https://youtu.be/6vXAEzvG_fc

Schau dir "Charisma lernen - Die 9 Signale der Magnetischen Körpersprache" auf YouTube an

<https://youtu.be/F3THgldYM7w>

Schau dir "9 Sprachtricks, die dein Selbstbewusstsein sofort stärken werden" auf YouTube an

<https://youtu.be/Be4Csiig9E0>

Schau dir "8 Strategien, um Psychospiele zu stoppen - Psychospielchen erkennen lernen" auf YouTube an

<https://youtu.be/Abj3as2ppeM>

Schau dir "Wie du mit negativen und schwierigen Menschen umgehen solltest." auf YouTube an

<https://youtu.be/r1LfYOle-zg>

https://www.google.com/search?q=politeness+and+culture+of+speech&client=ms-android-xiaomi&prmd=invx&sxsrf=AOaemvLtQb5SyxdBBgrnTPpxOBmc-94WrA:1632246776471&source=lnms&tbn=vid&sa=X&ved=2ahUKewj_2a-K0ZDzAhUjhP0HHU1IAGQQ_AUoA3oECAIQAw&biw=360&bih=559&dpr=2#fpstate=ive&vld=cid:824b272c,vld:Fv9SXFcJO4k,st:0

Speaking: Being polite - how to soften your English

<https://youtu.be/rQN4-I5AXE0>

Politeness Theory

<https://www.youtube.com/watch?v=Oc9t48GI0JA>

Linguistics for Dumb Me Series - Sociolinguistics: Politeness

<https://youtu.be/5bCakZHeF8Y>